

Onmogelijke mensen

Wertz, J. (2024) (M. Gilula, vert.) • Scratchbooks, 320 pp.

Charlotte Huybrechts •

Toen mij werd gevraagd een boekbespreking te schrijven, zei ik vol enthousiasme ja. Pas later drong de realiteit van de drukte van het leven zich weer op en leek het een grotere opdracht dan verwacht. Toch was ik, eenmaal begonnen met lezen, aangenaam verrast. *Onmogelijke mensen* is allesbehalve een klassiek relaas over verslaving. Het is een persoonlijk en creatief vormgegeven verhaal, dat op een originele en toegankelijke manier complexe thema's zichtbaar maakt.

De kracht van het boek ligt in de manier waarop schrijfster Julia Wertz haar eigen worsteling met alcohol in beeld brengt, zonder te vervallen in clichés of dramatisering. In plaats van verslaving te portretteren als een individueel falen, wordt het gepresenteerd als een relationeel en contextueel fenomeen, ingebed in een grotere maatschappelijke structuur.

De auteur: een stem vol humor en zelfspot

Julia Wertz (Juliawertz.com) is een Amerikaanse schrijfster en cartoonist, geboren in 1982 in San Francisco en later verhuisd naar New York, een stad die vaak als decor dient in haar werk. Ze is bekend geworden door haar autobiografische graphic novels, waarin ze met een minimalistische, zwart-witte stijl

-
- Zelfstandig klinisch psycholoog en systeemtheoretisch psychotherapeut bij groepspraktijk Cocon in Kalmthout en adjunct-coördinator van het ontwenningprogramma bij ADIC vzw.
E-mail: charlotte.huybrechts@praktijkcocon.be

thema's als volwassen worden, ziekte en verslaving bespreekbaar maakt. Humor, cynisme en zelfspot zijn haar vaste stijlmiddelen.

Die stijl werkt ontwapenend. Haar tekeningen ogen op het eerste gezicht eenvoudig en ongepolijst, maar ze weet er opvallend veel emotie en nuance in te leggen. Wat ook opvalt is dat haar ironische benadering soms een zekere afstand creëert. Waar ik van mezelf empathie of diepe betrokkenheid had verwacht, voelde ik me soms eerder een neutrale observator. Dit komt bijvoorbeeld naar voren wanneer ze vertelt over de drugsverslaving van haar broer. Hoewel dit doorheen haar verhaal enkele keren aan bod komt, blijft het op emotioneel vlak afstandelijk en grijpt het me weinig aan. Ook haar eigen worsteling met alcohol voelt feitelijk en goed getekend, maar soms moeilijk invoelbaar. Het is alsof de humor ervoor zorgt dat ik het als een fait divers lees. Door er later, voor dit werk, bij stil te staan, besef ik pas dat het over ernstige verhalen gaat die me niet hebben geraakt. Dit terwijl ik normaal iemand ben die het moeilijk droog kan houden bij aangrijpende boeken.

Over het boek

Onmogelijke mensen verscheen in 2023 en werd in 2024 vertaald naar het Nederlands – het eerste werk van Wertz dat beschikbaar werd gesteld voor het Nederlandstalige publiek. Het boek volgt haar eigen pad in het omgaan met een alcoholverslaving en de pogingen om hiervan los te komen. Tegelijkertijd is het ook een reflectie op sociale structuren, familiebanden en het zoeken naar betekenisvolle verbindingen.

De titel verwijst naar een dialoog in het boek, waarin Wertz en een vriendin spreken over mensen die vastzitten in destructieve patronen en er niet in slagen te veranderen. De 'onmogelijke mens' is volgens Wertz iemand die blijft hangen in diens problemen en wat blijft aanmodderen. Ze is van mening dat er al genoeg onmogelijke mensen op de wereld zijn en maar beter probeert om daar niet bij te horen.

Op de cover staat een illustratie van een alledaags tafereel waarin een glas en een fles alcohol subtiel maar opvallend aanwezig zijn. Dit omdat ze als

enige met kleur zijn aangeduid. Dit beeld benadrukt voor mij hoe alcohol in onze samenleving bijna ongemerkt verweven zit in het dagelijks leven. Het symboliseert hoe verslaving zich vaak stilletjes en geleidelijk ontwikkelt, tot het een vanzelfsprekend deel van iemands bestaan wordt. Dit past perfect in een systeemtheoretische kijk op verslaving: het probleem is niet alleen wat zich binnen het individu afspeelt, maar ook hoe de sociale context dit gedrag voedt, legitimeert of in stand houdt.

Een systeemtheoretische kijk

Wat Wertz in haar graphic novel laat zien, sluit voor mij nauw aan bij een systeemtheoretisch denkkader. Centraal staat het idee dat gedrag nooit op zichzelf staat, maar ingebed is in een netwerk van relaties, verwachtingen en betekenissen. Verslaving is dan niet louter een individueel probleem, maar een symptoom van een breder relationeel onevenwicht. In het boek wordt dat zichtbaar in de manier waarop Wertz haar alcoholgebruik beschrijft. Ze functioneert op veel levensdomeinen ogenschijnlijk normaal. Ze heeft werk, sociale contacten, verantwoordelijkheden. Toch drinkt ze regelmatig alleen, achter gesloten deuren. Wat opvalt is dat dit gebruik niet voortkomt uit feestgedrag of de pure zucht naar een roes, maar vaak uit gevoelens van eenzaamheid, onzekerheid en sociale dislocatie. Wertz vergelijkt zichzelf voortdurend met anderen, stelt zichzelf in vraag, en voelt zich regelmatig afgesneden van haar omgeving.

Het boek toont daarmee dat verslaving vaak het topje van de ijsberg is – een zichtbaar gedrag dat verwijst naar onzichtbare, relationele spanningen. Niet toevallig zijn de hervalmomenten in het verhaal gekoppeld aan perioden waarin steunfiguren wegvallen of verbindingen onder druk komen te staan. Wertz maakt pijnlijk duidelijk hoe moeilijk het is om hulp te aanvaarden, zelfs als die beschikbaar is. Schaamte, zelfverwijt en het gevoel een last te zijn, vormen stevige barrières.

Misvattingen over verslaving

Er bestaan een aantal hardnekkige misvattingen rond verslaving. Zo is er vaak het idee dat stoppen met middelengebruik vooral een kwestie van karakter of wilskracht zou zijn. In werkelijkheid, zo laat Wertz zien, speelt er een complex geheel van emotionele en sociale factoren. Het ‘gebruik’ zelf is vaak niet het probleem, maar een poging om met dat probleem om te gaan. In plaats van de verslaving als op zichzelf staand te zien, positioneert Wertz het als een signaal van iets diepers.

Die benadering nodigt uit tot een herstelgerichte visie in en op verslavingszorg. Niet de vraag ‘Wat is er mis met jou?’ komt centraal te staan, maar wel: ‘Wat is er met je gebeurd?’ en ‘Wie staat er om je heen?’ Dit biedt ruimte voor nuance, maar ook voor hoop. Herstel is geen lineair proces, maar een traject waarin vallen en opstaan onvermijdelijk zijn. En waarin je niet alleen moet werken met de cliënt, maar ook met de belangrijke betrokkenen in diens leven.

Hulpverlening en context

Halverwege het boek komt Wertz in contact met verschillende vormen van hulpverlening. Dit voelde voor mij, als iemand die zelf in de drughulpverlening werkt, bijzonder herkenbaar. In eerste instantie ligt de nadruk soms te veel op het uitpluizen van haar verleden en gezinssituatie – een klassiek uitgangspunt in veel therapeutische benaderingen. Pas later komt er meer aandacht voor de huidige context en het belang van verbindingen in het hier-en-nu.

Dit is illustratief voor een bredere spanning binnen het werkveld. Hoewel er in de alcohol- en drughulpverlening steeds meer beweging is richting systeemgericht werken, blijft de nadruk in de praktijk soms nog te veel liggen op het individu. Herstelgericht werken betekent ook het betrekken van het sociale netwerk, het ondersteunen van naasten in grenzen trekken, met elkaar leren spreken alsook het normaliseren van terugval als onderdeel van het proces.

Het belang van deze beweging wordt ook aangehaald in een artikel van de VAD (<https://vad.be/artikels/herstel-door-verbinding-de-kracht-van-een-systemische-aanpak-in-verslavingszorg>) en van de Afkickkliniekwijzer (NL) (<https://www.afkickkliniekwijzer.nl/behandelmethodes/systeemtherapie>). Wertz illustreert in haar boek dat dit niet alleen een therapeutisch principe is, maar een menselijke noodzaak: zonder gedragen te worden, wordt verandering ondraaglijk.

Persoonlijke reflectie

Tijdens het lezen vroeg ik me af of *Onmogelijke mensen* werkelijk over verslaving gaat – of veeleer over existentiële eenzaamheid in een hyperindividualistische maatschappij. Naar mijn gevoel vervaagt de lijn tussen deze thema's wat in het boek. En precies daar schuilt de kracht ervan. Wertz laat zien dat middelengebruik vaak niet draait om de stof zelf, maar om wat die stof betekent: een uitweg, een verdoving, een houvast. Haar alcoholgebruik is dan ook niet los te zien van haar sociale omgeving, persoonlijke geschiedenis en voortdurende zoektocht naar zingeving.

Deze kijk sluit naadloos aan bij het systeemtheoretisch model, waarin gedrag wordt begrepen in relatie tot context, interactie en betekenis. Het verhaal van Wertz is niet alleen haar verhaal, maar ook een reflectie op hoe onze samenleving omgaat met kwetsbaarheid, verbinding en verschil. Een kijk die ze, via zelfreflectie, ironie en humor, zelf ook weer relateert en brengt als een van vele verhalen of zoektochten naar een clean en zinvol leven.

Tot slot

Aan het einde van het boek schrijft Wertz: 'Eind (min of meer)' (p. 319). Dit geeft goed weer dat een verslavingsgevoeligheid blijft bestaan, en dat herval altijd mogelijk blijft. Die openheid is verfrissend. Geen happy end, geen definitieve ommekeer, maar wel een nieuw perspectief: herstel als een voortdurend proces van betekenisgeving en verbinding.

Onmogelijke mensen is daarmee meer dan een autobiografie over verslaving. Het is een uitnodiging om anders te kijken – naar onszelf, naar elkaar, en naar de systemen waarbinnen we functioneren. Voor iedereen die met mensen werkt, of gewoon mens is, is dit boek dan ook een aanrader.